

Aykut Çoban, “OHAL’de Siyaset,”

Cumhuriyet Akademi, Sayı 15, 28 Haziran 2017, s.4-5

Bu yazı, daha başlığı okunduğu anda bir paradoksla karşı karşıya kalacak...

OHAL; resmi söyleyişle, FETÖ’yle, terörle, darbe girişimiyle zerre kadar ilgisi olmayan, solcu olmak dışında hiçbir suç isnat edilememiş kamu emekçilerinin ve gazetecilerin temel haklarını yok ederek hayattan koparıyor. Onlarla, yakın dostları, meslek odası ve sendikadaki yoldaşları, bir de siyasal bilince sahip olanlar, isyan duygularıyla dayanışma içinde oluyorlar. Buna karşılık, halkın önemli bir kesimi, KHK’ların, olumsuz bir toplumsal etkisinin bulunmadığına, ya saflık ölçüsünü zorlayarak gerçekten inanıyor ya da vicdani bir çelişkiyle uğraşmamak için gözünü kapatıp olağanlaştırdığı kendi dünyasının keyfini sürüyor. Gözüpek bir tahmin olmakla birlikte, bu kesimin, yazının başlığını gördüğünde komşu sayfaya geçmesi beklenebilir, çünkü olmadığını sandığı bir hâlin, siyasetiyle de ilgilenmeyecektir. Ama paradoks da burada: OHAL yazı başlıkları OHAL’in hukuksuz uygulamalarını henüz deneyimlememiş olan halka ulaşmadığı ölçüde OHAL yanılması sürmüş oluyor, bu sürdüğü ölçüde de OHAL’in kaldırılması siyaseti çoğu insanın ilgisini çekmiyor. Bir kısır döngü içinde OHAL olağanlaşıyor.

AKP Genel Başkanı, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, “Hiçbir vatandaşımızın günlük hayatı OHAL’den dolayı bugüne kadar etkilenmemiştir” sözü, bir bakıma bu sürekliliği sağlamaya, OHAL gerçeğinden habersiz olarak/kalarak günlük rutinini sürdürenlere selam göndermeye yönelik olsa gerek. Öyle ya, kimse etkilenmediyse OHAL niye kaldırılınsın?

İnsana da Doğaya da OHAL

Kişi kendinden bilirmiş. Yalnızca Ankara Üniversitesi’nde, benim de içinde olduğum 91 akademisyen barış talep eden bildiriye imzaladığımız için, OHAL sayesinde atıldık. Hakkımızda açılan ve aradan geçen 1,5 yıla karşın hâlâ sonuçlandırılmayan idari soruşturmayla üniversiteden atılmamız olanaksızdı. Ne YÖK mevzuatı, ne de Devlet Memurları Kanunu’yla hukuk sınırları içinde yapılması mümkün olan ihraçlar, bir KHK ile halledilebildi. Merak eden, Eğitim-Sen, KESK, TTB’nin açıklama ve raporlarında bizimkine benzer binlerce örneği bulabilir. Akademisyen Mehmet Fatih Traş, geri döndürülmez bedeli yaşamıyla ödeyen onlarca kamu emekçisinden biri. (Bu satırlar yazıldığı sırada) Nuriye ile Semih yaşamın kıyısında idiler...

OHAL’in yalnızca kamu emekçileri bakımından değil, medya kuruluşları, STK’lar, siyasi partiler, meslek örgütleri, sendikalar bakımından da sonuçları var. KHK’lar ile haksız, hukuksuz (resmi jargonda hata denilen) işlemler yapıldığı kabul edildiği içindir ki, bazı ihraçlar görevlerine iade edilmiş, kapatılan bu gibi kuruluşlardan bazıları da başka bir KHK ile faaliyete yeniden başlatılmıştır. Asıl önemlisi, ihraç ve kapatma işleminin hukuka uygun olup olmadığı yargısal olarak denetlenmediği için (10 bin mi, 20 bin mi...) hangi boyutta “hatalar” yapıp ne kadar çok mağduriyet yaratıldığını henüz bilmiyoruz. Pek akla gelmeyen OHAL etkilerinin yaygınlığı için örnek olsun, hasta yakınları yurtdışından gelecek yaşamsal ilaçların “OHAL nedeniyle gümrükten geçmesinin zor olduğunu” dile getiriyor. OHAL bahane edilerek grevler

yasaklanmakta, siyasi partilerin, derneklerin, sendikaların salon ya da açık hava faaliyetleri engellenmektedir.

Faaliyetleri engellenenler arasında, yaşam savunucuları adıyla anılan, doğa varlıklarının ve kendi yaşam alanlarının korunması için mücadele edenler de var. Zeytinliklerde termik santral kurulmasına, taş ocaklarına, kıyı yağmasına, madenlere, Kuzey Ormanlarının yok edilmesine, nükleer enerjiye karşı direnenler OHAL yasaklamalarından bol bol nasibini almaktadır. Demek ki, OHAL, doğada canlı namına ve o canlılığın sürmesinin fiziksel koşullarını sağlayan her ne varsa hepsi bakımından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

OHAL'in Olağandan Farkları

OHAL'de kolayca yapılan, faaliyetleri yasaklama, engelleme, yaptırmama gibi anti-demokratik uygulamaların, Türkiye'de olağan dönemde de sıkça yapılan işlerden olduğunu hepimiz biliyoruz. Hukuk devleti ile lütfüçü keyfilik arasındaki belirsizlik, yaşadığımız topraklar için yeni bir olgu değil ki. Bu vurguyla birlikte, OHAL ile olağan hâl arasındaki, siyaseten önemli olabilecek dört farklılığı tartışabiliriz.

OHAL'in yarattığı farklılıklarından ilki, **siyasetin kötürümleşmesidir**. Bu, bir gece, basit bir KHK ile işten atma/kuruluşu kapatma tehdidinin varlığıyla ilgilidir. KHK sopsasıyla birlikte, iktidarın, henüz atmadığı kamu emekçilerini, henüz kapatmadığı medya kuruluşlarını, onların yazarlarını, STK'ları, sendikaları, meslek örgütlerini ve bu kuruluşların çalışanlarını ve üyelerini rehin alma olasılığı doğar. Çünkü bizdeki OHAL'de her şey, bir KHK listesi yazmak kadar kolaydır. Bunlardan ne kadarının rehin olma olasılığında bağımsız olarak siyasal faaliyet yürütebildiği, kaç emekçinin işyerinde onurlu biçimde çalışabildiği sorusunun bir önemi yok; KHK tehdidinin kendisi, bireysel ve örgütsel olarak Türkiye'de etkili siyaset yapma olanağını kötürümleştirmektedir. Telefon dinlemenin çok yaygın olduğu olağan dönemde, olur olmaz herkesin, dinleniyor gerekçesiyle telefonda bir siyasal görüş bildirirken duyduğu tedirginliği anımsayalım. Yüreğe nüfuz eden KHK tehdidi de, kişilerin zihninde siyaset olarak görülen her ne ise onun alanını daralttığı gibi, AKP'li olmayanlarda genel bir siyaset dışı kalma refleksini yaygınlaştırmaktadır.

“Önümüzdeki Cuma akşamı yeni bir KHK çıkacakmış, yeni ihraçlar olacakmış...” “Mülkiye'yi, Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne bağlayacaklarmış, yok kapatacaklarmış...” Eskilerin deyimiyle, bunların “Şüyuu vukuundan beterdir.” Bu söylentilere eşlik eden, örneğin, atılanlar bakımından “KHK'ya karşı haklı siyasal taleplerimizi dile getirmeyelim, başımıza daha kötüsü gelebilir,” geride kalanlar bakımından da “atılan imzacıların hiçbir suçu yoktu ama olan oldu, kuruma sahip çıkalım” ifadelerine kaynaklık eden KHK tehdidi iki yönlü siyasal işlev üstlenir. Bir yandan, elindeki iktidar gücünü kullananlar, yeni KHK söylentisiyle, OHAL/KHK karşıtı siyasal kıpırdanmalara bireysel gelecek kaygısı formatı atıp onu daha gün yüzüne çıkmadan boğmuş olurlar. Diğer yandan da, 100 yıl çalışabilse kurumdan KHK ile atılmasına olanak bulunmayanlar ya da pek çok kurum gibi SBF de zaten işlevsizleştiği için kapatılması gibi gerçekleşmeyecek bir durumun söylentisini yayanlar, boyun eğen kendi siyasal tavırsızlıklarını azıcık siyasal vicdanı olanlara da salgın hastalık gibi bulaştırırlar. Böylece, bir söylentiye, kurulmuş siyaset masasına kasıtlı biçimde koz olarak sürenler, OHAL'ci iktidarın değirmenine su taşırlar. Görülüyor ki, OHAL'de teknik olarak neyin yapılabilir olduğundan daha önemlisi, OHAL'in, gerçekleşmeyecek olanın da kötürümleştirici siyasal potansiyelini barındırmasıdır.

İkinci farklılık, **tüm muhalefetin kısıtlanması**dır. Özerklik ilanlarını takiben bölgenin ateş çemberine dönüşmesi, sonra HDP'li belediyelere kayyum atanması, milletvekillerinin tutuklanması olağan dönemde yapıldığına göre, HDP için OHAL'in, CHP'nin desteğiyle daha erken yürürlüğe sokulduğu anlaşılıyor. OHAL, buna ek olarak, yukarıda belirttiğim gibi, sol, ekolojik ve sendikal her tür muhalefetin de faaliyetlerini yasaklama, sınırlandırma ya da tümünden sona erdirmeyi olanaklı kılmıştır.

Olağan hâlde Ankara'da Yüksel Caddesinde insan hakları anıtı bariyerlerle çevrilir miydi, bilemeyiz. Ama OHAL'de buna benzer olmayacak işler, AKP'nin tüm Türkiye'de iktidarı sürdürme biçiminin normaline dönüşmüştür. Örneğin, bu dönemde, medyaya vurulan prangalar, seçim kampanyalarındaki baskılar, sandık güvenliği sorunları, YSK kararları gibi olağan dönemde olamayacak yaygınlıkta çeşitli kısıtlamaların ve hukuksuzlukların birlikte gerçekleşmesi sayesinde 16 Nisan Anayasası şaibeli biçimde kanunlaşabilmiştir.

OHAL'in yol açtığı üçüncü farklılık, **hukuki hak arama yollarının kapatılmış olması**dır. OHAL KHK'sına girmiş bir konunun Türkiye'de yargısal denetimi, aradan geçen bir yıla karşın hâlâ daha başlamış değil. AYM, OHAL'de çıkarılan KHK için yetkisizlik bildirdi. İdare mahkemesi, idari işlemin kanun hükmünde olduğu savıyla davaya bakmıyor. Kaldı ki, Ocak'ta çıkarılan 685 sayılı KHK ile OHAL İnceleme Komisyonu kuruldu, önce Komisyona başvurulacak, onun kararından sonra idari dava açılacaktı! Aradan altı ay geçmesine karşın, Komisyona resmi olarak başvuru yapılamıyor, çünkü başvurunun ayrıntılarını düzenleyecek yönetmelik henüz çıkmadı. Derken bir öğretmenin başvurusunu ele alan AİHM de, "bana gelme, önce komisyona başvur" demez mi? Yedi kişilik komisyon 100 binden çok dosyayı ele alacak. Sonra idare mahkemesi, Danıştay, AYM, en son AİHM. Komisyon bir tarafa, bu mahkemelerin her birinde dosya ikişer yıl beklese, 2025 ediyor! Yani, yargı kararı AKP'nin 2023 vizyonuna bile yetişmiyor.

OHAL'deki yargısal denetimsizliğin siyasetle ne ilgisi var denmesin. İdari yargıya başvurma, aynı zamanda siyasal bir katılım yoludur, çünkü kamu otoritesinin idari bir işlem ya da eylemi mahkemede yurttaş tarafından tartışmaya açılır, böylece anayasal haklara ve hukuka uygunluğunun incelenmesi yapılır. Yargı denetiminin engellenmesi, katılımın engellenmesidir.

Sonuncu farklılık da, OHAL'in, **insani ilişkileri de rayından çıkartması**dır. Atılsın, atılmasın OHAL'de dayanışma içinde olanları bir yana ayırırsak, işten atılmış olanlar için kişisel olarak kılını kıpırdatmamayı ve siyasal olarak da hiçbir çabanın parçası olmamayı vicdanına yediren insan davranışları olağan dönemde görülebilecek türden değildir. İnsana özgü toplumsal ve siyasal duyarlılığın yitirildiği bir ortamda, herkes için özgürlük, eşitlik ve barış talebiyle siyaset yapmanın insani zemini, oldukça kırılığandır.

Kendinizi, barış talep ettiği için KHK listesine konulan ve şu koca dünyada bu işleme itiraz başvurusunu esastan inceleyecek bir yargı merci bile bulamayan bir akademisyenin yerine koyun. Bunu becerebilmek, çoğu insana zor gelebilir. Çünkü başkalarının duygularını paylaşma yeteneği (sympathy) doğuştan gelmez; edebiyat, sanat, tiyatro, sinema sayesinde gelişir. Eldeki araştırmalara göre, halkın önemli bir kesimi kitap okumuyor, operaya, baleye gitmemiş, düzenli sinema ve tiyatro izleyicisi de değil. Mitinglerde Berkin'in annesinin yuhalandığı bir toplumda, yazının başındaki siyasal paradoks peşimizi bırakmıyor.

O Hâlde Siyaset

OHAL'in yukarıdaki farklılıkları yarattığından kuşku duyulmadığında bile, OHAL karşıtı siyasetin örülmesi konusunda bir tereddüt gözlenebiliyor. O kadar ki, tereddüdün bir eylem biçimine dönüştüğü de söylenebilir. OHAL'i konuşmakta, KHK'ya karşı bir eylemde yer almakta, OHAL'in uzatılmasına engel olmak üzere sendika, meslek örgütü, siyasi parti, dernek vb. örgütlerin sahici güç birliği yapmasında gözlenen tereddüt...

Oysa tereddütle kaybedecek zaman yok. Bir yılını dolduran OHAL'in, 19 Temmuz'dan itibaren üç ay daha uzatılmasına engel olmak üzere siyasetin tüm olanaklarını seferber etmek için önümüzde çok önemli iki haftalık süre var. Siyaset yapmak zorlaşmışken OHAL'e karşı siyasette ısrar etmenin tabii ki nedenleri var.

Çünkü OHAL'de yaratılan farklılıkları yok edebilmek, daha az değil, tersine daha çok siyasetle mümkün. Çünkü OHAL'in uzatılmamasının sağlanması hükümetin paşa gönlüne terk edilemeyecek denli siyasal bir konu.

Çünkü bir yıldır, avukatlara vekalet vererek OHAL işlemlerine karşı bir dirhem yol alınamadı. Yargıda hak arama yolu kapatılmışken, siyasal partilerin, STK'ların, atılmış emekçilerin, içerdeki ve dışardaki yargı yolunu neredeyse tek açık kapı olarak kabul etmesi, hem hazindir, hem de yenilginin baştan kabul edilmesidir. OHAL'e karşı yargıda adalet aramak için bile siyasal mücadele gerektiğinin kanıtı, CHP'nin başlattığı, gecikmiş Adalet Yürüyüşüdür.

OHAL karşıtı siyasette ısrar, çünkü zeytinliklerin şimdilik kurtulmasındaki gibi her birimizin, her kesimin ve her örgütün ucundan tutarak genişlettiği bir sath-ı müdafaa gereklidir. OHAL'e duyarsız kalanları da uyandırarak OHAL karşıtlarını bir şemsiye altında ancak böyle bir siyasal mücadele toplayabilir. Siyaseten bir ay sonrasının kestirilemediği Türkiye'de 2019 seçimleri için araya girilmeden önce, OHAL karşıtı siyasetin sunduğu olanaklarda birleşmek çok daha etkilidir. Çünkü bu sayede ve bu süreçte, yürek burkan kişisel korkulardan, insani duyarlığın törpülenmesinden, muhalefete yönelik kısıtlayıcı baskılardan, siyasetin kötürümleşmesinden kurtulmak mümkündür. OHAL'in kısır döngüsü, ancak ona karşı örgütlü mücadeleyle parçalanabilir.